

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԹՈՒՍԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻ

Քրիստոնեաներ ճանկաստանում, Դեռ ևս անցեայ յունիս ամսից սկսած Ռուսաց «Եկեղեցական Համրաւաբեր» չարաթաթերթը ուժեղ թափով բողոքում է Տաճիկ կառավարութեան հալածանքների դէմ, որ սկսել է քրիստոնեայ ժողովրդոց և նոցա հաստատութիւնների դէմ: Վաղուց է որ Տաճիկ կառավարութիւնը ամեն միջոցի դիմում է հեռացնել իւր երկրից քրիստոնեաներին, որոնք պատկանում են այս կամ այն ուժեղ ազգութեանը՝ ենթարկւում են հալածանքների միայն հեռացնելով նրանց, իսկ որոնք զուրկ են ցեղակից ուժեղ պետութիւնից՝ ենթարկւում են ոչ միայն հալածանքների, այլ և պարբերաբար ոչնչացման: Տիեզերական Պատրիարքն առանձին ուշադրութիւն է դարձրել և հովանաւորել հալածուած քրիստոնեաներին: Մօտիկ անցեալում Հերման Ե-րդ Պատրիարքը առանձին բողոքով դիմել է Տաճկաց Սուլթանին և խնդրել վերացնել քրիստոնեաների դէմ եղած հալածանքները: Տիեզերական Պատրիարքը մանրամասն մէջ է բերում և բողոքում քրիստոնեաների դէմ եղած անգթութիւնները ու հալածանքները՝ մանաւանդ Թրակիայում: Յիշեցնում է՝ որ Յադիշահ Արդուլ Մեջիտը հրատարակելով 1856 թուին Հաթիթ-Հիւմայունը՝ գրաւել է իւր հպատակների սէրն ու հաւատարմութիւնը, յարգանքը Եւրոպայի, որը՝ այդ օրէնսդրութեան մեծ նշանակութիւն տալով՝ փարիզի դաշնագրով ճանաչեց Տաճկաց պետութիւնը ի թիւս Եւրոպական միւս պետութեանց: Հաթիթ-Հիւմայունը պարունակում է իւր մէջ մի շարք ներքին բարենորոգութիւններ, որոնցով միանգամայն ապահովուած են քրիստոնեայ ժողովրդոց կեանքը, գոյքը և պատիւը: Իսկ այժմ դժբախտաբար Սուլթան Աբդուլ Մեջիդի հաստատած օրէնքները անտես են առնւում և Տաճիկ պետութիւնը խիստ հալածանք է սկսել քրիստոնեայ ժողովրդոց դէմ, բոյկոտի ենթարկելով յոյների վաճառականութիւնը, ծանր հարկեր դնում նրանց ապրանքների վրայ, հալածում և կոլոպատում Առանձնապէս ծանր կերպով հալածում են Թրակիայի քրիստոնեաներին, որտեղ նրանց հեռացնում են իրենց օջախից, զրկում ունեցուածքից և մահուան սպառնալիքով ոտիպում են գաղթել ուրիշ երկրներ:

Դժբախտաբար Հերման Ե-ի խիստ բողոքները մինչև այժմ էլ մնացին առանց հետեանքի: Ընդհակառակը քրիստոնեաների դէմ եղած հալածանքը Թրակիայից անցաւ նաև Փոքր Ասիա, որտեղ

նոյնպէս քրիստոնեաներն ենթարկուած են ամենածանր հալածանքի։ Ամենից շատ վնասուել են Չմիւսնայի վիլայէթի յոյները։ Տիեզերական Պատրիարքը տեսնելով որ Տաճիկ կառավարութեան կողմից ոչ մի կարգադրութիւն չէ լինում վերջ դնելու քրիստոնեաների դէմ եղած հալածանքներին՝ ինքը և Սինոդը հրատարակում են շրջաբերական թուղթ բոլոր միտրապօլիտների անունով փակել իրենց բոլոր տաճարները և ուսումնարանները ամբողջ կայսրութեան մէջ, որովհետեւ Յունական եկեղեցին գտնւում է անտանելի հալածանքի մէջ։ Պատրիարքի այս կարգադրութիւնը ամեն տեղ թողել է ուժեղ տպաւորութիւն։

Լրագիրները հաղորդում են՝ որ հաւանականօրէն կարող է պատերազմ ծագել Տաճկաստանի և Յունաստանի մէջ, որովհետեւ վերջինս չէ կարող այլ ևս տանել այն բռնութիւնները՝ որ Տաճիկ կառավարութիւնը ցոյց է տալիս քրիստոնեաների դէմ։

Պատրիարքը, ինչպէս տեսնում են հաւանականաբար, ուղարկել է Ռուսաստան առանձին պատգաւաւորութիւն, որ վերջինս Ռուսաց կառավարութեան առաջ պարզի այն բոլոր դժբախտ կացութիւնը, որի մէջ ապրում է քրիստոնեայ ժողովուրդը, համոզելով նաև որ միանգամայն իրականութեան մէջ ոչ մի նշանակութիւն չէ ունենում այն բոլոր կարգադրութիւնները, որ Տաճիկ կառավարութիւնը իբրև թէ անում է քրիստոնեաների դէմ եղած որ և է դժբախտութեան առաջն առնելու։

«Եկեղեցական Համբաւաբեր» շաբաթաթերթի խմբագրութեան հարկաւ շատ քիչ է յայտնի և այն հալածանքների ու կոտորածների մասին՝ որոնց ենթակայ է Տաճկաստանում հայ բազմատանջ ժողովուրդը դարեր շարունակ։ Այն սարսափը՝ որ տեսնում են յոյների դէմ եղած հալածանքի մէջ, մի չնչին բան է այն դարաւոր հալածանքների սարսափի համեմատութեամբ, որ կրել են և մինչև այժմ էլ կրում են Տաճկահայերը։ Հայոց Պատրիարքները ամեն միջոցի դիմել են՝ եկեղեցիներ, դպրոցներ փակել, իբրև ցոյց, դեսպանների և պետութիւնների դռները մաշել՝ բայց հայերի դրութիւնը նոյնն է մնացել, դուցէ և աւելի վատթար, ինչ որ դարեր շարունակ։

Այս բոլոր չարիքների առաջն առնելու համար «Եկեղեցական Համբաւաբեր» խմբագրութեան կարող ենք ցոյց տալ այն գեղեցիկ միջոցը՝ ինչ որ Լազարեան ճեմարանի պրոֆեսսոր Ա. Կրիմսկի տաղարկում է իւր «Մահմեդական աշխարհն ու նրա ապագան» գրքի մէջ հետեւեալ մտքով. «Անհրաժեշտ է ոչնչացնել Տաճկաստանի ինքնուրոյն գոյութիւնը, նկատուած է՝ որ թուրքերն անվնաս են դառնում և նրանց քաղաքակրթութիւնն աւելի յաջող է գնում այն ժամանակ, երբ նրանք ընկնում են ևւրոպական իշխանութեան

ներքոյ,.... Թուրքը վայելելով իրազաղ կեանք և Ռուսաստանի կու-
տուբայի բարեկները՝ ապրում է՝ չափ առ քիչ համակեր-
պւում է ռուսաց պետութեան հետ՝ և յաճախակի պատահում են՝
որ Ռուսաստանի Թուրքերն ու խաղաղացութեան գնալով Մէկկա,
այնտեղ իրենց բարեկեցիկ դրութեամբ չարժուում են իրենց հաւա-
տակիցներին և ցեղակիցներին իրանանք.... Քանի որ իշխանութիւնը
կը գտնուի Թուրք կառավարութեան և Թուրք աստիճանաւորներին
ձեռքում, քանի որ Թուրքն իւր պետութեան ինքնուրոյն գոյու-
թեան մէջ իւր անտանկի անչարժութեան պաշտպանութիւնը կը
գտնի՝ Թուրքիան իւր նախկին դրութեան մէջ կը մնայ և կը լինի
յառաջադիմութեան խանգարիչ ոյժ։ Բայց որովհետեւ տանիկ իսլամն
ուղղակի կ'ընդունի պարսկացեալներէն և համարում ասել օտարա-
ղաւաններին՝ ռուսի Թուրքիայի ինքնուրոյն գոյութիւնը չարեքի աղ-
բիւր է ներկայացնում իրեն ստորագրեալ բիւսոնեաների համար։*)

Պարզ է ուրեմն՝ քանի գոյութիւն ունի ինքնուրոյն Տաճկաս-
տան՝ այդ պետութեան մէջ ապրող քրիստոնեաներն էլ չարունակ
կենթարկուին հալածանքի։ Պէտք է ուրեմն ոչնչացուի Տաճկաստանի
ինքնուրոյնութիւնը և արեւելքի քրիստոնեաների հզօր պաշտպան
Մեծն Ռուսաստանի զբոյժիւնութիւնը տարածուի Տաճկաստանում,
որպէս զի քրիստոնեաները տեսնեն իրենց կեանքի, գոյքի և պատուի
ապահովութիւնը։

ԱՆՔԼԻԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ.

Ամերիկական բարձրագոյն դպրոցը Բէյրութում։ Արեւելքում
սակաւաթիւ բարձրագոյն դպրոցներից մէկն է համարւում Բէյրութ-
թում գոյութիւն ունեցող Ամերիկական բարձրագոյն դպրոցը, որ
կէս դարից աւելի գոյութիւն ունի և այդ ժամանակի ընթացքում
ունեցել է տեղացիներից մեծ քանակութեամբ աշակերտներ։ Այդ
բարձրագոյն դպրոցն աւարտողների մէջ աչքի են ընկնում դիտնա-
կաններ, բժիշկներ, գրողներ, վաճառականներ, կալուածատէրեր,
կառավարչական աստիճանաւորներ, որոնք տարածուած են Ասորի-
քում, Եգիպտոսում, Եւրոպայում, Ամերիկայում, Աւստրալիայում
և այլ լուսաւոր երկրներում։ Բէյրութի ամերիկական դպրոցը սկսել
է իւր գործունէութիւնը 1866 թուին։ Սկզբներում ունեցել է 16
աշակերտ, որոնցից աւարտել են միայն 8 հոգի։ Ներկայումս սովոր-
ում են այնտեղ մինչև հազար հոգի։ Աւարտել են այդ բարձրա-

*) Տես Ա. Կրիմսկու «Մահմեդական աշխարհն ու նրա ապագան»
գիրքը էջ 462—65, Քարգանտիւն Բարդէն վարդապետի, Վաղարշա-
պատ 1906 թ.